

REPERCUSSIONS SOBRE LA INDÚSTRIA DEL BAGES DEL PROCÉS D'INTERNACIONALITZACIÓ DE L'ECONOMIA (algunes reflexions)

Marcel Grifell i Tatjé

La Unió Europea i l'avenç del procés d'internacionalització de l'economia implicaran l'aparició d'un nou ordre econòmic mundial que tindrà les seves particulars respostes en la nostra comarca.

L'autor hi apunta algunes reflexions a través de diverses anàlisis sectorials de l'economia catalana i bagenca.

1. INTRODUCCIÓ

En aquest article intentarem reflexionar sobre la indústria de la comarca i les seves expectatives futures davant un entorn social, econòmic i polític acceleradament canviant.

El Bages s'emmarca en un context internacional cada cop més ampli i alhora més sorprenent. Els canvis polítics dels països de l'est, juntament amb el Tractat de Maastricht i la ronda Uruguai del GATT, com-

portaran que d'aquí a uns quants anys s'estableixi un nou sistema de relacions econòmiques internacionals. S'obriran nous mercats però també caldrà superar nous i fermes competidors. Per totes aquestes raons, cal preguntar-se com han reaccionat les activitats productives de la comarca davant la creixent internacionalització de l'economia, i quin és el seu futur dins aquest nou marc de relacions econòmiques. Aquest petit article només intenta donar unes breus pinzellades que esbossin un

La Zona Franca
(Barcelona).

marc de referència i de reflexió del panorama de l'economia del Bages.

2. CONSIDERACIONS PRÈVIES

Una pregunta clau que ens hem de formular d'entrada és ¿quin paper ha de jugar la comarca en el si de Catalunya i Europa? Aquesta qüestió és fonamental per entendre les necessitats productives futures de la comarca i confrontar-les amb la tendència de les ja existents.

El Projecte de Pla Territorial de Catalunya (PTG) es planteja «actua-cions per tal d'alentir el procés de concentració continu que es pro-dueix a les comarques metropolita-nes de Barcelona i la pèrdua de pes

relatiu dels altres àmbits territorials respecte al total de Catalunya. Es tracta de desaccelerar el procés exis-tent de construcció, dotat tanmateix, d'una forta inèrcia, segons la qual, en aquestes comarques que formen l'àrea metropolitana, la població continuarà creixent en valors abso-luts; l'objectiu és que no ho faci en valors relatius. Per aquest motiu s'han de potenciar els àmbits terri-torials amb capacitat de desenvol-uament i alhora d'una certa entitat, de manera que puguin competir amb l'àmbit central».¹

Des d'aquesta perspectiva, segons el PTG, la comarca del Bages, junta-ment amb les de l'Anoia i l'Osona, han d'assumir un paper important en l'equilibri territorial (veure taula 1).

Tenint com a base una primera lectura del PTG observem que no entra en contradicció amb les con-clusions del programa «El Bages cap al 2000», ja que, aquest, assigna al Bages el paper «d'espai clau dins una Catalunya vertebrada i equilibrada que sigui una regió mo-tor de l'Europa Occidental».²

Podem constatar que les aspira-cions legítimes dels mateixos ba-gencs, en principi, no estan contra-posades als enunciats del PTG. Ara bé, l'activitat econòmica de la comar-ca és prou potent per suportar aquest procés de creixement dins un marc accelerat d'internacionalització eco-nòmica.

3. ANÀLISI D'ALGUNES DE LES REPERCUSSIONS MÉS SIGNIFICATIVES PER A CATALUNYA DEL PROCÉS D'INTEGRACIÓ EUROPEA, I ALGUNES REFLEXIONS SOBRE EL TRACTAT DE LA UNIÓ EUROPEA

En aquest apartat no volem fer una anàlisi exhaustiva, únicament volem posar de relleu, amb algunes dades bàsiques, la importància que ha representat per a Catalunya el fet de poder pertànyer a la CEE.

El procés d'internacionalització econòmica i política que ha viscut Catalunya des de l'ingrés de l'estat espanyol en la CEE l'any 1986, s'ha de considerar crucial. Únicament s'ha d'assenyalar que, gràcies a aquest procés, l'estat espanyol s'ha pogut beneficiar de les sinergies expansi-ves mundials de la segona meitat de la dècada dels vuitanta.

L'increment del comerç exterior i de la inversió estrangera a Catalu-nya a partir de 1986, ha estat molt significatiu. El comerç exterior ha experimentat un creixement accen-tuat. De manera que el dèficit comer-cial català va passar d'un 8,9% del PIB l'any 1985 a un 16,7 l'any 1991. A més de l'increment també s'ha donat un canvi en les relacions co-mercials per àrees geogràfiques (veu-re taula 2). Cada vegada més, el comerç se centra en els països de la CEE.

La inversió estrangera ha experi-

TAULA 1

Distribució de la població. Imatge-objectiu any 2026
Bages, Anoia i Osona

Any	Població	% participació sobre total català
1900	158.146	8,0%
1930	200.609	7,4%
1950	220.707	7,0%
1981	340.523	5,7%
1986	342.081	5,7%
1991	352.069	5,8%
2026 (tendència)	420.871	5,6%
2026 (proposta)	520.000	6,9%

Font: Projecte de Pla Territorial General de Catalunya

TAULA 2

Distribució geogràfica del comerç exterior de Catalunya
(milions de pessetes)

Exportacions						
	1988	%	1989	%	1990	%
CEE	705.428	64,2	798.851	67,3	948.666	70,9
AELC	51.251	4,7	50.806	4,3	59.335	4,4
Resta món	341.774	31,1	337.956	28,5	330.931	24,7
TOTAL	1.098.453	100,0	1.187.613	100,0	1.338.932	100,0
Importacions						
	1988	%	1989	%	1990	%
CEE	1.258.782	59,4	1.528.050	60,3	1.698.526	62,8
AELC	127.451	6,0	148.117	5,8	154.670	5,7
Resta món	733.636	34,6	855.961	33,8	850.734	31,5
TOTAL	2.119.869	100,0	2.532.128	100,0	2.703.930	100,0

Font: L'Espai Econòmic Europeu

mentat un creixement espectacular. Sens dubte, una de les causes d'aquest procés ha estat el creixement econòmic mundial. Ara bé, la gradual eliminació dels controls sobre els moviments de capitals i la liberalització financera i dels serveis impulsades per l'Acta Única ha afavorit aquest creixement (veure taula 3).

La procedència de les inversions estrangeres a Catalunya ha experimentat un canvi de tendència important. L'any 1989 els països de la CEE –sense tenir en compte Espanya– van aportar el 73,8% de la inversió efectuada a Catalunya; mentre que el 1992 va ser del 90,4% (veure taula 4).

Com es pot observar, el procés d'integració europea és imparable i inajornable. El cost anual, segons l'informe Cecchini³ de la «no-Europa», s'avalua en uns 220.000 milions d'ECU, quantitat que representa entre el 4,3% i el 6,4% del PNB de la CEE. Dins d'aquest context, els acords de Maastricht s'han d'entendre com un altre pas inevitable cap a l'increment de l'eficiència i la competitivitat.

Des d'un punt de vista estrictament econòmic, la gran aportació de Maastricht és la Unió Econòmica i Monetària (UEM). La UEM consta de tres fases. En aquest moment, ens trobem dins la primera, que té com a un dels objectius principals assegurar la lliure circulació de capitals.

La segona etapa, està previst que s'iniciï l'1 de gener de 1994. El seu objectiu principal és que es doni una convergència contínua de les economies dels estats membres. Per aconseguir aquest fi, el Consell Europeu formularà unes orientacions bàsiques de polítiques econòmiques a seguir. Sens dubte, aquesta etapa comportarà sacrificis per a l'economia espanyola, tot i que el tractat crea els fons de cohesió que té per missió ajudar a suportar el procés de convergència.

La tercera etapa s'iniciarà com a data límit l'1 de gener de 1999. Té com a aspecte clau la creació d'una moneda única (ECU) i un Banc Central Europeu independent de les pressions polítiques. L'entrada en la tercera fase es realitzarà fins i tot si solament una minoria dels estats

TAULA 3

Expedients de verificació d'inversió estrangera directa					
	Catalunya	% variació	Espanya	% variació	Cat./Esp.
1985	50.945,0		280.082,0		18,2%
1986	66.929,0	31,4	400.902,0	43,1	16,7%
1987	238.093,0	255,7	727.277,0	81,4	32,7%
1988	201.298,3	-15,5	849.500,0	16,8	23,7%
1989	306.549,8	52,3	1.247.282,4	46,8	24,6%
1990	547.858,1	78,7	1.829.640,1	46,7	29,9%
1991	972.174,7	77,5	2.262.865,2	23,7	43,0%
Variació anual acumulativa		63,6		41,8	

Font: La inversió estrangera directa a Catalunya el 1991 i avanç del 1992

TAULA 4

Projectes d'inversió estrangera directa Procedència per blocs de països excepte Espanya				
	1989	1990	1991	1992*
Països CEE	73,8%	85,8%	90,8%	90,4%
Altres països OCDE	15,3%	7,4%	5,3%	3,9%
Països OCDE no europeus	8,2%	5,4%	3,5%	3,8%
Total països no membres OCDE	2,7%	1,4%	0,5%	1,7%

Font: La Inversió estrangera directa a Catalunya el 1991 i avanç del 1992

membres hi estan preparats. L'avaluació de si estan preparats o no, es determinarà per una sèrie d'indicadors que mesuren el grau de convergència assolit. La taula 5 posa de manifest que el procés no serà gens fàcil.

Dels dotze estats membres de la CE, únicament quatre haurien estat en disposició de passar a la tercera fase de la UEM l'any 1991. L'estat espanyol, dels cinc indicadors de convergència, únicament en satisfà un.

La consecució de la UEM, sens dubte, obrirà noves perspectives de creixement. Ens trobem davant un mercat potencial d'uns 360 milions de persones. Aquestes dades augmenten aproximadament fins a uns 393 milions, si tenim en compte l'Espai Econòmic Europeu, és a dir, la CE i l'Associació Europea de Lliure Comerç (AELC). Davant d'aquesta perspectiva, cal demanar-se si s'està preparat. Francisco Wend (1992) demana a les empreses si han reflexionat sobre «Si tenen la dimensió crítica necessària per desenvolupar la

*seva activitat en aquest mercat i si són prou competitives. (...) Les conseqüències de la implantació del Mercat Únic per a les nostres empreses seran diferents en les seves característiques, intensitat i temps, segons sectors i dimensió de les empreses, però gosaria afirmar que d'una manera o d'una altra, més tard o més d'hora, les afectarà totes».*⁴

4. ANÀLISI DE LES REPERCUSSIONS SOBRE ELS SECTORS PRODUCTIUS BAGEDNS DE LA INTEGRACIÓ DE L'ESTAT ESPANYOL DINS LA CEE L'ANY 1986

Per analitzar aquest punt, partirem de la hipòtesi que no es dona cap efecte diferencial sectorial rellevant entre Catalunya i la comarca del Bages. De manera que, analitzant les dades més significatives de Catalunya per sectors podrem fer-nos una idea aproximada de com han respost

TAULA 5

La convergència econòmica: situació el 1991

Criteris	1 Inflació	2 Dèficit públic (*)	3 Deute públic (*)	4 Participació a l'SME	5 Index d'interès a llarg termini	Preparat per a la UEM?
País						
Alemanya	4,2	3,2	46,2	sí	8,6	SI(**)
Bèlgica	2,8	6,3†	129,4†	sí	9,3	NO
Dinamarca	2,3	1,7	67,2	sí	10,1	SI(***)
Espanya	5,5†	3,9†	45,6	no†	12,4†	NO
França	3,1	1,5	47,2	sí	9,0	SI
Gran Bretanya	4,5†	1,9	43,8	no†	9,9	NO
Grècia	17,8†	17,9†	96,4†	no†	19,5†	NO
Irlanda	3,6	4,1†	102,8†	sí	9,2	NO
Itàlia	6,2†	9,9†	101,2†	sí	12,9†	NO
Luxemburg	2,6	2,0	6,9	sí	8,2	SI
Països Baixos	4,9	4,4†	78,4†	sí	8,9	NO
Portugal	9,6†	5,4†	64,7†	no†	17,1†	NO

- Des d'un any almenys, l'index d'inflació no ha de passar en més d'1,5 per cent el dels tres estats membres que presenten els millors resultats en matèria d'estabilitat dels preus. Per al 1991, el «millors» són Dinamarca (2,3%), Luxemburg (2,6%) i Bèlgica (2,8%). L'index d'inflació «acceptable» serà, doncs, al voltant del 4 per cent.
- La relació el dèficit públic i el PIB no ha de passar del 3 per cent, tret de CIRCUMSTÀNCIES EXCEPCIONALS.
- La relació entre el deute públic i el PIB no ha de passar el 60 per cent, TRET que la tendència mostri una disminució regular envers l'objectiu del 60% màxim.
- Espanya i la Gran Bretanya participen en el mecanisme de canvis del Sistema Monetari Europeu però AMB ELS MARGES AMPLIATS, (és a dir, un 6% per sobre de l'index-pivot, contra el 2,5% dels marges estrets). Grècia no participa encara en el mecanisme de canvis de l'SME.
- L'index d'interès nominal a llarg termini no ha de passar en més del 2% el dels tres estats que presenten els millors resultats en matèria d'estabilitat de preus. En aquesta circumstància diversos estats membres que tenen índexs d'inflacions propers als dels índexs d'interès a llarg termini que se situen entre el 8,2 i el 10,1 per cent, és al voltant d'aquesta xifra que se situaria la taxa d'interès nominal a llarg termini «acceptable».

(*) En percentatge del PIB.

(**) Sí, perquè el dèficit públic superior al 3% del PIB és degut a unes circumstàncies excepcionals (la reunificació alemanya).

(***) Sí, perquè les projeccions de l'evolució del deute públic danès mostren una tendència a una disminució envers el líndar fixat en un 60% del PIB.

† Aquests criteris no s'han acomplert.

Font: La Unió Europea. El Tractat de Maastricht

els sectors productius de la comarca al procés d'internacionalització econòmica.

Es considera que el motor de desenvolupament de la comarca és la indústria. Aquesta hipòtesi queda àmpliament argumentada en el treball de Marcel Grifell (1992).⁵ El mateix estudi destaca els sectors industrials més rellevants, que queden reflectits en el gràfic 1.

Els sectors industrials més importants són: tèxtil, cuir i confecció; construcció de maquinària i material elèctric; extracció i transport de minerals; alimentació i begudes; plàstics i cautxú. Els dos primers, l'any 1986 representaven el 62,32% de total l'ocupació del sector secundari i el 31,6% de tota l'ocupació. Si estudiem els principals sectors podrem obtenir una radiografia de l'evolució

de la indústria bagenca davant el repte europeu i el seu grau de competitivitat.

4.1. Indústria tèxtil, cuir i confecció

El sector de la indústria tèxtil, cuir i confecció, té una llarga tradició a la comarca. L'any 1986 donava ocupació a 10.101 persones que representaven el 42,46% de l'ocupació industrial i el 21,52% de l'ocupació total. Durant el període 1987-89 la inversió en aquest sector va ser de 3.623,4 milions de pessetes, quantitat que va representar el 58,66% de tota la inversió. Aquestes dades posen de manifest la importància cabdal d'aquest sector per a l'economia comarcal.

Dintre d'aquest sector, el Bages està especialitzat bàsicament en el cotó segons l'estudi de Víctor Fàbregat (1992). Així i tot, la seda i la confecció també hi tenen una certa implantació.

Tot seguit, analitzarem quina ha estat l'evolució del sector tèxtil català i més concretament dels subsectors cotoner i de la seda davant del procés d'integració de l'estat espanyol dins la CEE. Per efectuar aquesta diagnosi seguirem el treball de Jordi Gual (1993).

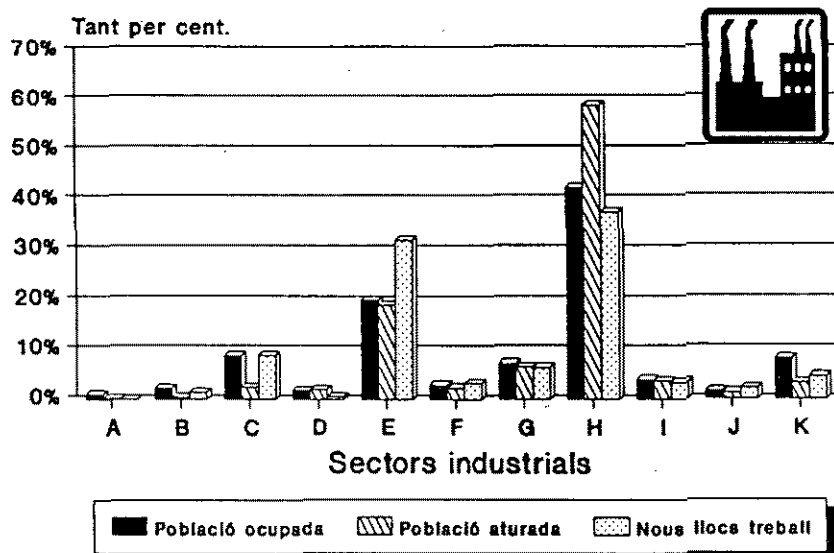
L'any 1986 el subsector «teixits de cotó, llana, seda i fibres artificials» tenia un grau d'obertura feble. Estava tancat i protegit. El procés d'integració va comportar una reducció mitjana-alta de la protecció, fet que va implicar que es passés d'un saldo comercial positiu l'any 1985 a saldos negatius tots els anys següents.⁶ La rendibilitat es va mantenir relativament estable, encara que amb una clara tendència a la baixa. L'any 1986 la ratio beneficis més amortitzacions sobre el patrimoni net mitjà se situava en un 31,75%. L'any 1990 en un 23,83%. L'increment del salari real en el període 1986-88 va ser del 5,5%. Els salaris ja no eren un element suficient de competitivitat per al sector, tal com demostra el gràfic 2. La inversió estrangera va ser mes aviat reduïda durant el període 1988-90 amb una ratio inversió estrangera directa sobre VAB de l'11,10%.

Com a conclusió es pot assenya-

GRÀFIC 1

Gràfic comparatiu entre la població ocupada, població en atur i nous llocs de treball del sector secundari.

Comarca del Bages

- A: Extracció de gas i petroli. Correspon als CNAE 11, 12, 13 i 15.
 B: Electricitat, gas i aigua. Correspon als CNAE 15 i 16.
 C: Extracció i transport de minerals. Correspon als CNAE 21, 22, 23 i 24.
 D: Indústria química. Correspon al CNAE 25.
 E: Construcció de maquinària i material elèctric. Correspon als CNAE 31, 32, 33, 34 i 35.
 F: Material de transport. Correspon als CNAE 36, 37 i 38.
 G: Alimentació i begudes. Correspon als CNAE 41 i 42.
 H: Tèxtil, cuir i confecció. Correspon als CNAE 43, 44 i 45.
 I: Suro i fusta. Correspon als CNAE 46.
 J: Paper i arts gràfiques. Correspon al CNAE 47.
 K: Plàstics i indústria manufacturada. Correspon al CNAE 48.

Font: M. GRIFELL, El potencial de desenvolupament de la comarca del Bages. Una visió general.

lar que «el sector de teixits es manté amb una lleugera pèrdua de quota de mercat, tant en el vessant interior com en l'exterior. Tanmateix, és un sector poc competitiu, ja que ha estat objecte d'una desprotecció significativa, encara que incompleta, i ha tingut una evolució no gaire favorable de les rendes dels factors, en particular de la rendibilitat».⁷

Segons l'informe de la «Comisión de las Comunidades Europeas» (1991) sobre la situació actual i les perspectives de la indústria i els serveis en la comunitat, el tèxtil és considerat com un sector de baix creixement. Per al trienni 1993-96 es preveu un creixement en volum de producció del 2%, el segon més baix de

tots els sectors estudiats. La demanda sembla que estarà més aviat estancada i el seu creixement, a la CE, no superarà l'1,6%. Si la tendència continua com fins ara, una bona part de l'increment de la demanda serà satisfet amb importacions tèxtils. Una major liberalització del comerç (possible derogació de l'acord multifi-bres o l'acabament de la ronda Uruguai del GATT) podria comportar nous problemes per al sector. L'obertura i la recuperació de les economies de l'est no comportaran un increment de les exportacions de la CE, ja que aquests països són importants fabricants.

El futur del tèxtil passa inequívocament per produir articles de quali-

tat que permetin una diferenciació del producte i una segmentació del mercat. Paral·lelament a aquest procés, s'ha de donar una important flexibilització de la producció per tal d'adaptar-se a les tendències i gustos cada cop més canviants dels consumidors. Possiblement, el nou avantatge comparatiu del tèxtil comunitari és el fet de poder copsar més ràpidament que els seus competidors extracomunitaris els canvis en la demanda i així poder reaccionar flexiblement amb més celeritat.

4.2. Construcció de maquinària i material elèctric

La construcció de maquinària és un sector fortament arrelat a la comarca. Va néixer lligat al tèxtil, i posteriorment va tenir un important procés de renovació que ha portat una part del sector a vincular-se al món de l'automoció, qüestió a la qual farem referència en el pròxim apartat.

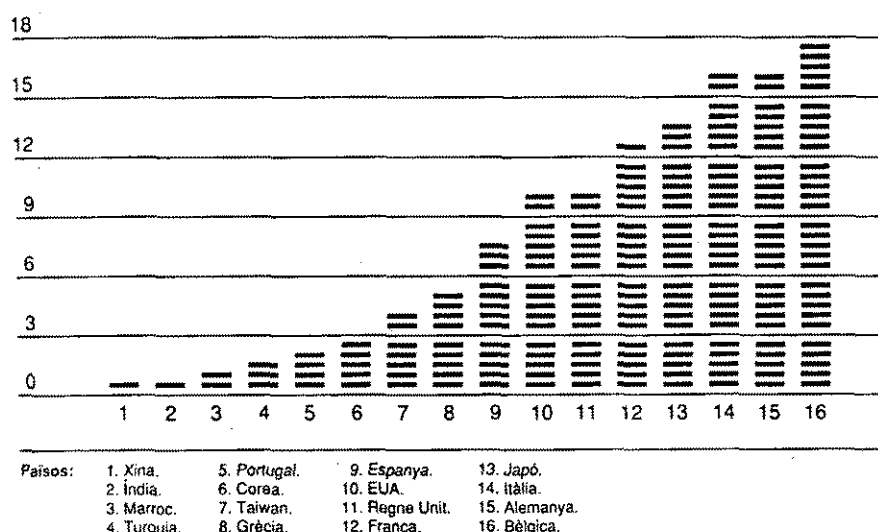
L'any 1986, el sector donava feina a 4.725 persones, que representaven el 19,86% de tota l'ocupació industrial i el 10,07% de la total. La inversió industrial en el període 1987-89 va ser de 1.135,22 milions de pessetes, quantitat que representava un 18,33% de tota la inversió i el 31,89% de l'ocupació generada.

Seguint el treball de Jordi Gual (1993), l'any 1986, el sector de maquinària es podia catalogar com una activitat sense gaire protecció. La integració va portar un canvi mitjà en la protecció aranzelària. L'any 1985, el dèficit comercial va ser de 13.432 milions pessetes, i es podia considerar un sector bastant equilibrat. L'any 1991, el dèficit va ser de 181.415 milions. Entre els anys 1986-88, el mercat intern es trobava força estancat. A més, la indústria nacional del sector en va perdre una quota important. L'increment del salari real en el període 1986-88 es podia avaluar en un 4%. La inversió estrangera va ser més aviat alta, amb una ratio inversió estrangera directa sobre VAB del 21,37%. El ritme d'exportacions entre els anys 1985-90 va créixer per sobre de la mitjana comunitària, aquesta dada és la més positiva.

Com a conclusió, es podria dir

GRÀFIC 2

Cost de la mà d'obra en la indústria tèxtil (dòlars/hora el 1990)

Font: La indústria a Catalunya. Tèxtil i confecció

que «el sector de maquinària pot qualificar-se de poc competitiu, atès que malgrat que la quota d'exportacions augmenta lleugerament, hi ha una forta pèrdua de mercat interior tot i que es tractava d'un sector ja obert a la competència internacional amb anterioritat a la integració».⁸

L'informe de la «Comisión de las Comunidades Europeas» (1991), pel trienni 1993-96, atribueix a aquest sector un creixement en volum de producció d'un 3,5%, que es pot considerar un creixement mitjà. La creació de la Unió Econòmica i Monetària tindrà un efecte positiu en la inversió i per tant també en el sector. En el mateix sentit, la transformació de les economies planificades en economies de mercat comportaran una important demanda de béns d'equip. La legislació sobre temes de medi ambient, cada cop més restrictiva, juntament amb una mentalitat social més ecològica implicarà canvis importants en la maquinària i els processos de producció de les empreses.

Tot i que el comportament del sector a Catalunya, i per tant també al Bages, en aquest primers anys d'integració no ha estat gaire reeixit,

les perspectives futures no són, en cap cas, negatives. Possiblement serà necessària una reestructuració per tal que prengui més dinamisme i competitivitat. És important assenyalar que s'obre un nou horitzó lligat al medi ambient i no s'hi val a deixar passar aquesta oportunitat.

4.3. Material de transport

La producció d'accessoris per a l'automoció té una gran implantació a la comarca. Si observem el gràfic 1, ens adonem que en les estadístiques no surt com a sector rellevant. Aquest aspecte és degut, en bona part, a la manca d'una definició normalitzada dels seus límits. Possiblement una part del sector «Maquinària i material elèctric» s'hi troba estretament lligat. Un altre sector que s'hi troba relacionat és el del «cautxú i plàstics». Només cal recordar que hi ha importants empreses i fins i tot multinacionals ubicades a la comarca com Pirelli, Gates, etc, que subministren productes al sector de la indústria de l'automoció. Per totes aquestes raons, creiem imprescindible estudiar-ne l'evolució.

El grau d'obertura que presentava el sector abans de 1986 es pot

considerar mitjà. El procés d'integració va provocar un fort canvi en el nivell de protecció. Una de les conseqüències d'aquest canvi va ser la pèrdua d'una bona part del mercat interior. Aquest, durant el període 1986-88 va mostrar una certa atonia, ja que el consum aparent va créixer per sota de la mitjana de tot el sector manufacturer. El creixement del salari real en els anys 1986-88 va ser d'un 12,29%, per tant, va ser el segon increment més important de tots els sectors industrials catalans. La inversió estrangera es pot considerar força elevada. La ratio inversió exterior directa sobre VAB va ser del 36,26% durant el període 1988-990. L'any 1985, el saldo comercial del sector era de 45.238 milions de pessetes. L'any 1991 era de 83.078 milions. El creixement de les exportacions del subsector d'accessoris entre els anys 1985-90 se situava en un 101,38% (taxes anuals acumulatives), mentre que a la CEE-10 (menys Espanya i Portugal) era de l'1,02%.

Com a conclusió, es podria dir «que el sector de l'automoció tot i l'evolució negativa del mercat interior (i el fet que es tracta d'un sector protegit de la competència japonesa almenys pel que fa al muntatge de vehicles), és un sector que hom pot qualificar de competitiu. El comportament de les exportacions ha estat excepcional i ha tingut lloc en un context de creixement del salari real».⁹

A la CEE, el sector de material de transports ha experimentat un creixement de volum d'un 1,5%, en el trienni 1990-93. És el segon més baix de tots els sectors industrials estudiats. Es preveu un creixement de volum d'un 3%, entre 1993-96. La relaxació de les mesures protectionistes a la importació de vehicles, sobretot japonesos, podria comportar més dificultats.

Un altre aspecte que cal tenir en compte són les expectatives d'implantació d'unitats productives a l'Europa de l'est. Aquestes plantes podrien entrar en competència amb les existents en els països de la Comunitat.

El futur del sector automobilístic en general a mitjà termini, es veu complicat, i més si tenim en compte

que no es preveu una recuperació considerable de la demanda interna. Tot i que el nombre de vendes no es preveu que s'incrementi gaire, s'ha de fer notar que tindrà més sortida un tipus de vehicle més ben equipat, on els aspectes relacionats amb la preservació del medi ambient i la seguretat del conductor cada cop seran més importants. Des d'aquest punt de vista, es pot esperar un increment de la demanda de peces i components cada cop més sofisticats, en els quals l'electrònica, o fins i tot la informàtica, hagin tingut un pes més important. La incorporació d'I+D al producte implica un increment del seu valor afegit.

La indústria auxiliar de l'automoció al Bages sembla que està especialitzada bàsicament en la fabricació de peces que difícilment admeten la inclusió d'elements d'electrònica, informàtica, nous materials, etc. Qüestió que impedeix un increment significatiu del seu valor afegit. A més, aquests productes en no incorporar gaire I+D estan exposats a una competència directa via preu que pot beneficiar altres zones, regions o fins i tot països amb costos laborals més baixos. La incorporació d'elements tecnològics dins el producte, sens dubte, crea un barrera a una certa classe de competència basada únicament en el preu.

La mena de producció auxiliar d'automoció de la comarca sembla que està molt lligada a la fabricació de vehicles nous o, com a molt, per a recanvis. El mercat de vehicles nous, no sembla que tingui unes perspectives d'increment en nombre d'unitats gaire elevades, a curt termini, qüestió que pot repercutir negativament en la comarca.

Com es posa de manifest en l'article de Maria Teresa Costa (1991), el sector europeu de l'automoció va incorporant sistemes de gestió i producció cada cop més flexibles, de la classe «Toyota» (just in time, Kanban...). Aquesta mena de producció comporta una externalització d'un 75% de la producció, i impulsa enormement la indústria auxiliar. La consecució de l'objectiu «Estoc Zero» implica que els subministradors han d'estar situats a prop de la planta productiva. Toyota té els seus sub-

ministradors en un radi de 30 km. La planta de SEAT-Martorell —una de les més modernes d'Europa— funcionarà amb un sistema «just in time», sense estocs i amb flexibilitat productiva i de subministrament. Per aconseguir-ho, l'empresa es planteja a llarg termini que tots els subministradors se situïn un radi entre 500 m i 1,6 km ja que es considera que 30 km serien una distància excessiva a causa de la densitat de trànsit de la zona.

Tot i que el Bages es troba fora d'aquest radi, molt segur que té una bona oportunitat de subministrar components a SEAT-Martorell atès que el seu grau d'aglomeració no és congestionat. Una millora substancial de la carretera de Manresa a Abrera, principalmet el tram comprès entre Monistrol i Olesa de Montserrat, donaria més oportunitats a la indústria del Bages.

Si, com és de preveure, es generalitza el sistema de producció «just in time» de les grans empreses automobilístiques, i el factor de proximitat pren cada vegada més importància, la comarca pot quedar força afectada.

La gran implantació de la indústria auxiliar de l'automòbil al Bages, comporta problemes greus per a la comarca en els períodes de recessió econòmica. El sector té un comportament pro-cíclic. És a dir, quan la conjuntura és favorable, el sector creix més que la mitjana manufacturera; ara bé, quan és desfavorable, el sector queda estancat. Qüestió que influeix enormement en l'estabilitat econòmica comarcal.

5. CONCLUSIONS

El procés d'internacionalització econòmica és irreversible i ha d'influir, tard o d'hora, en les indústries situades a la comarca. Els empresaris s'han de plantejar si les seves empreses són competitives i si tenen la dimensió crítica necessària per desenvolupar la seva activitat en aquest nou context per a l'economia catalana.

La comarca del Bages està poc diversificada industrialment. Aquest aspecte la pot col·locar en una situa-

ció delicada en contextos de recessió.

La indústria del tèxtil, cuir i confecció, que l'any 1986 representava el 42,46% de l'ocupació industrial de la comarca, no ha respost gaire favorablement al procés d'integració europea. Les perspectives de futur tampoc no semblen gaire optimistes. Una possible sortida del sector passa per produir articles de qualitat, que permetin una diferenciació del producte i una segmentació del mercat. Una altra solució complementària a l'anterior és la producció flexible que permeti adaptar-se al canvi de preferències del consumidor amb immediatesa.

El sector de construcció de maquinària i material elèctric català no ha respost gaire positivament al procés d'integració. Les perspectives de futur són força optimistes. Caldrà veure si les empreses del sector situades al Bages són capaces de prendre una dimensió crítica suficient i un cert grau de competitivitat internacional. És justament en el mercat internacional i en les noves tecnologies ecològiques on radica bona part del seu futur.

El subsector de la indústria auxiliar de l'automoció en sentit ampli, té una forta implantació a la comarca. El sector de material de transport ha evolucionat positivament al procés d'internacionalització. Les perspectives d'increment de la demanda en termes d'unitats, a curt i mitjà termini no semblen gaire bones. Tot i així, es detecta un cert canvi en els hàbits de consum. Cada cop més, el vehicle estaran més tecnificats. Per tal que el subsector d'accessoris pugui tenir un futur encoratjador, segurament serà necessari incorporar I+D al producte.

Els nous processos de producció flexible de la classe «just in time», estil Toyota, poden deixar la comarca mal situada en relació als centres de producció. Aquest fet pot tenir unes repercussions negatives a mitjà i llarg termini. Així i tot, s'obre una bona oportunitat en la nova factoria SEAT-Martorell que no cal desaprovechar.

El Projecte de Pla Territorial de Catalunya dona perspectives de creixement a la comarca. Aquest fet

reforça les aspiracions dels bagencs recollides en el programa «*El Bages cap al 2000*». Ara bé, el PTG no descriu quines actuacions de caràcter econòmic i reequilibrador es duran a terme. La pregunta que ens formulem és: ¿realment es podrà complir l'objectiu del PTG, pel que fa a la comarca del Bages, quan detectem que la seva indústria —motor de desenvolupament— pot tenir serioses dificultats d'integració dins la nova realitat econòmica, caracteritzada per un procés d'internacionalització?

NOTES:

- 1- Projecte de Pla Territorial General de Catalunya (1992). Document de treball, p. M 20.
- 2- El Bages cap al 2000. Conclusions del Programa, p. 47.
- 3- BACARIA, Jordi (1988), p. 17.
- 4- WENT, Francisco, p. 69.
- 5- Aquest treball posa de manifest que l'economia bagenca es troba molt lligada a l'evolució industrial. Al llarg del treball es dona molta informació sobre aspectes que lliguen estretament la indústria i el territori.
- 6- A tot el sector tèxtil-confecció, a l'estat espanyol, les exportacions van créixer a un ritme del 2,7% anual i acumulatiu, mentre que les importacions ho van fer en un 32,3%. La taxa de cobertura s'ha situat en un 22,4%.
- 7- GUAL, Jordi (1993), p. 66.
- 8- GUAL, Jordi (1993), p. 65.
- 9- GUAL, Jordi (1993), p. 67.

BIBLIOGRAFIA

ALCAIDE, Julio (1992). *Evolución de los sectores industriales y de los servicios entre 1970 y 1990. Análisis por ramas de producción*. Papeles

de Economía Española, núm. 50, pàg. 21-56. Madrid.

ALÒS-MONER - CASALS - JODAR - MIGUÉLEZ - RECIO (1993). *L'economia submergida en el sector tèxtil-confecció de Mataró i el seu entorn*. (pendent de publicació).

BACARIA, Jordi (1988). *Un mercat sense fronteres*. Integració Europea, núm 1, ps. 15-31. Barcelona.

BACARIA, Jordi (1992). *L'espai Econòmic Europeu*. Integració Europea, núm 12, ps. 7-51. Barcelona.

BOIXAREU, Ramón (1992). *El tratado de Maastricht. Génesis, estado actual y perspectivas*. Papeles de Economía Española núm 53/53, ps. 2-17. Madrid.

CANALS, Jordi (1992). *La internacionalització*. Quaderns de competitivitat, núm 11. Generalitat de Catalunya, Departament d'Indústria i Energia. Barcelona.

COSTA, Maria Teresa; CALLEJÓN, Maria; GIRÁLDEZ, Elena (1991). *El sector de l'automòbil front a una estratègia de futur*. Revista Econòmica de Catalunya, núm 18, ps. 71-82. Barcelona.

El tratado de Maastricht: una etapa hacia la unión europea. Parlamento Europeo. Oficina en España. (1992).

ELORZA, Javier (1992). *Espanya i la realització del mercat únic europeu de gener de 1993*. Revista Econòmica de Catalunya, núm. 19-20, ps. 63-68. Barcelona.

FABREGAT, Víctor (1992). *Tèxtil i Confecció*. *La indústria a Catalunya*, núm. 9. Generalitat de Catalunya, Departament d'Indústria i Energia. Barcelona.

FLUVIÀ, Modest; GUAL, Jordi; SOLÀ, Joaquim (1991). *La competitivitat de la indústria catalana*. Revista Econòmica de Catalunya, núm. 18, ps. 83-97.

FUENTES QUINTANA, Enrique (1992). *La batalla de Maastricht y los problemas fundamentales de la economía española*. Papeles de Economía Española, núm. 52/53. Madrid.

GRANELL, Francesc (1992). *La integració europea després de Maastricht*. Revista Econòmica de Catalunya, núm 19-20, ps. 56-62. Barcelona.

GRIFELL, Marcel (1992). *El potencial de desen-*

volupament de la Comarca del Bages. Una visió general. Monogràfics, núm. 10. Centre d'Estudis del Bages. Manresa.

GUAL, Jordi (1993). *L'impacte de la integració a Europa en els sectors industrials catalans*. Nota d'economia, núm 45, ps. 41-80. Barcelona.

HERMOSILLA, Àngel (1992). *Maquinària i material elèctric. La indústria a Catalunya*. Generalitat de Catalunya, Departament d'Indústria i Energia. Barcelona.

La Unió Europea. El Tractat de Maastricht. (1992). Revista Econòmica de Catalunya, núm. 19-20, ps. 93-135. Comissió de les Comunitats Europees. Barcelona.

L'economia Catalana al final de l'any 1992, (1993). Nota d'economia, núm. 45, ps. 5-19. Barcelona.

MUNS, Joaquim (1990). *La unió econòmica i monetària d'Europa i l'informe Delors*. Integració Europea, núm. 6, ps. 25-36. Barcelona.

OLIVERAS, Josep; GIMÉNEZ, José Antonio (1992). *El Bages. Transició industrial i centralitat territorial*. Col·lecció Catalunya Comarcal. Caixa de Catalunya. Barcelona.

Panorama de la indústria comunitaria. Situación actual y perspectivas de sectores de la industria y los servicios en la Comunidad Europea. (1991). Comisión de las Comunidades Europeas.

Projecte de Pla territorial general de Catalunya. Document de treball. Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Direcció General de Planificació i Acció Territorial. desembre 1992.

RAYMOND, José Luís (1992). *La estructura productiva de la economía española y su evolución*. Papeles de Economía Española, núm. 50, ps. 2-20. Madrid.

TORRACH, Anna (1993). *La inversió estrangera directa a Catalunya el 1991 i avanç de 1992*. Nota d'economia, núm. 45, ps. 21-31. Barcelona.

WENDT, Francisco (1992). *L'empresa espanyola davant el mercat únic*. Revista Econòmica de Catalunya, núm. 19-20, ps. 70-74. Barcelona.

Marcel Grifell i Tatjé

Economista, llicenciat per la UAB